

Wegennetwerk regio Arnhem - Nijmegen (ViA15)

Advies voor richtlijnen voor het milieueffectrapport

9 september 2008 / rapportnummer 2116-67

1. HOOFDPUNTEN VOOR HET MER

Rijkswaterstaat heeft het voornemen de bereikbaarheid in de regio Arnhem-Nijmegen te verbeteren. Voor de besluitvorming over de aanpassing van het hoofdwegennet wordt de Tracéwet-procedure gevolgd. Deze zal leiden tot de totstandkoming van een tracébesluit, dat genomen wordt door de minister van Verkeer en Waterstaat (V&W) in overeenstemming met de minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM). De uitgebreide procedure van de Tracéwet bepaalt dat er een trajectnota moet worden opgesteld. Het milieueffectrapport (MER) waarvoor deze richtlijnen zijn opgesteld, wordt gelijktijdig met deze trajectnota ter inzage gelegd.¹

De Commissie beschouwt de volgende punten als essentiële informatie in het milieueffectrapport. Dat wil zeggen dat het MER onvoldoende basis biedt voor het meewegen van het milieubelang in de besluitvorming, als de volgende informatie ontbreekt:

- Een **onderbouwing** van het selectieproces van de alternatieven (inclusief de alternatieven die zijn afgevallen) op basis van een **globale analyse** van de aspecten **verkeer** (doelbereik) **natuur** (Natura 2000) en **hoogwaterveiligheid**.
- Voor de te onderzoeken **alternatieven**:
 - Een grondige (kwantitatieve) beschrijving van het aspect **verkeer en vervoer en de daaraan gerelateerde effecten op het woon- en leefmilieu (lucht, geluid en externe veiligheid)**;
 - Een beschrijving van de effecten op het **landschap**;
 - Inzicht in de effecten op de **Natura 2000-gebieden en Ecologische Hoofdstructuur**.
- een zelfstandig leesbare **samenvatting** waarin de belangrijkste punten duidelijk zijn weergegeven voor besluitvormers en burgers.

In de volgende hoofdstukken geeft de Commissie in meer detail weer welke informatie in het MER moet worden opgenomen. De Commissie bouwt in haar advies voort op de startnotitie. Dat wil zeggen dat in dit advies niet wordt ingegaan op de punten die naar de mening van de Commissie in de startnotitie voldoende aan de orde komen.

2. PROBLEEMSTELLING, DOEL, BELEID EN BESLUITEN

2.1 Probleemstelling

In de startnotitie wordt ingegaan op de achtergrond van het voornemen. Maak in het MER de omvang en locatie van knelpunten en hun onderlinge samenhang duidelijk. Presenteer op een duidelijke overzichtskaart van het plangebied de knelpunten in het hoofdwegennet (HWN) en de daaraan gerelateerde knelpunten op het onderliggend wegennet (OWN).

Probleemanalyse verkeer

Ga in op de functie en het gebruik van het onderliggend wegennet (OWN) in relatie tot de problematiek in de regio Arnhem - Nijmegen. Geef aan wat de

¹ Zie bijlage 1 voor verdere technische informatie over de m.e.r.-procedure en de advisering door de Commissie.

aantallen zijn van het verkeer in en rond de stadsregio Arnhem - Nijmegen. Maak daarbij onderscheid tussen:

- verkeer met een herkomst en bestemming binnen het plangebied;
- verkeer met een herkomst buiten en een bestemming binnen het plangebied en omgekeerd;
- verkeer met een herkomst en bestemming buiten het plangebied (doorgaand verkeer).

Geef de intensiteit/capaciteit (I/C-)verhouding van het HWN in de spitsperiodes.

Betrek in de analyse tevens:

- de huidige reistijden op het HWN en OWN op relevante deeltrajecten;
- de omvang van congestie op verschillende wegvakken. Druk de zwaarte daarvan uit in voertuigverliesuren;
- de situatie buiten de spits;
- de effecten van de huidige congestie op de betrouwbaarheid van de reistijden.

2.2 Doelstelling

Beschrijf in hoeverre de verschillende alternatieven bijdragen aan een internationaal concurrerend vestigingsklimaat en een ruimtelijk-economisch vitale regio. Werk ook uit hoe de verschillende alternatieven bijdragen aan de ruimtelijk-economische ontwikkelingen in de ontwikkelingszones² langs de A12, A15 en A73. De Commissie adviseert om dit op te nemen in de kosten-baten analyse (KBA) volgens de leidraad Overzicht Effecten Infrastructuur (OEI).

2.3 Beleidskader

In bijlage A van de startnotitie wordt een beschrijving gegeven van het beleid voor de belangrijkste milieuaspecten. Geef in het MER aan welke randvoorwaarden dit beleid aan het project stelt.

Ga in op de randvoorwaarden die volgen uit het beleid voor de hoogwaterveiligheid. Ga ten aanzien van de doelstelling voor een toekomstvaste en robuuste oplossing ten aanzien van hoogwaterveiligheid uit van een doorkijk naar het jaar 2050.

De Commissie adviseert om bij de invulling van de alternatieven rekening te houden met niet-mobiliteits gericht beleid. De Commissie denkt hierbij onder andere aan:

- de uitvoering van maatregelen uit het programma 'Ruimte voor de Rivier';
- de optimalisatie van de inpassing van de weg in zijn omgeving en van het wegontwerp³;
- de uitvoering van ontsnipperingsmaatregelen, zoals beschreven in het Meerjarenprogramma Ontsnippering 2004;
- de kwaliteit van de leefomgeving en de volksgezondheid^{4,5}. Ga hierbij in op de beleidsambities zoals verwoord in het NMP4 (het vierde Nationaal

² Zie informatie uit de gebiedsvisie A15-A12, kaarten op pagina 26.

³ Voor de inpassing en het ontwerp van wegen in het plangebied adviseert de Commissie een 'routeontwerp' aanpak zoals beschreven op de website www.routewerpen.nl, een gezamenlijk initiatief van de ministeries van V&W, VROM en LNV.

⁴ Op basis van de Wet collectieve preventie volksgezondheid (Wcpv). Het doel van de Wcpv is gezondheidswinst: het verlengen van gezonde levensverwachting, het voorkomen van vermijdbare sterfte en het verhogen van de kwaliteit van het leven. De Wcpv stelt dat gemeenten dit kunnen bewerkstelligen door gezondheidsaspecten in

Milieubeleidsplan), het Actieprogramma Gezondheid en Milieu (2002-2006)⁶ en de Nationale Aanpak Milieu en Gezondheid (2008-2012).

2.4 Besluitvorming en procedure

In de startnotitie zijn de procedure en de te nemen besluiten uitgewerkt. De Commissie merkt op dat als de variant Combinatie⁷ betrekking heeft op uitbreiding van wegen buiten het plangebied, hiervoor mogelijk aparte besluiten moeten worden genomen en procedures moet worden doorlopen. Ga in dat geval in op de samenhang en afstemming qua inhoud en in tijd.

Zekerheidshalve wijst de Commissie erop dat afstemming met Nordrhein-Westfalen⁸ vereist kan zijn vanwege mogelijke gevolgen voor grensoverschrijdende Vogel- en Habitatrictlijngebieden. Daarnaast kan ook het Espoo-verdrag (m.e.r in grensoverschrijdend verband) aan de orde zijn.

3. VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN

3.1 Alternatieven en varianten

De Commissie adviseert om de selectie van alternatieven uit de startnotitie nader te onderbouwen op basis van een globale analyse van de verkeerskundige effecten (doelbereik), de effecten op de Natura 2000-gebieden en het aspect hoogwaterveiligheid. Neem in deze analyse ook de 'niet verder te onderzoeken alternatieven' mee en onderbouw hiermee (aanvullend op de startnotitie) waarom deze alternatieven in het MER niet gedetailleerd worden onderzocht. De Commissie adviseert deze informatie in de Habitattoets in het kader van de Natuurbeschermingswet mee te nemen (zie verder paragraaf 4.5 natuur).

Te onderzoeken alternatieven

Werk de (nader te onderzoeken) alternatieven en varianten in het MER verder uit en maak inzichtelijk welke (milieu-)effecten een rol spelen bij de besluitvorming. Maak met het oog op de variant 'combinatie' duidelijk welke maatregelen kunnen worden genomen en werk deze maatregelen dusdanig uit dat de effecten kunnen worden bepaald.

Leg in het MER uit hoe de variant met regionale tolheffing zich verhoudt met het op termijn in te voeren nationale prijsbeleid met een kilometerprijs gedifferentieerd naar tijd, plaats en milieukeurmerken van voertuigen.

bestuurlijke beslissingen mee te laten wegen. De Wcpv verplicht de gemeenten elke vier jaar een nota gemeentelijk gezondheidsbeleid vast te stellen.

⁵ Op basis van de EU-richtlijn 2001/42/EG voor m.e.r. op strategisch niveau is gezondheid expliciet benoemd als milieueffect in de Nederlandse regelgeving voor plan-MER. In de m.e.r.-richtlijn voor projecten 85/337/EEG zoals gewijzigd door de richtlijnen 97/11/EG en 2003/35/EG staat dat de negatieve milieugevolgen vanwege een activiteit op de bevolking, en daarmee dus gezondheid, beschreven moeten worden.

⁶ Hierin worden m.e.r. en SMB expliciet als belangrijke instrumenten genoemd om de integratie van gezondheid en milieu in lokaal beleid te bevorderen.

⁷ Op blz. 19 van de startnotitie wordt gesteld dat uitbreiding van delen van de bestaande A15, A50, A12 en A325/N325 wenselijk kan blijken. Het wordt niet duidelijk of hiermee wordt bedoeld op delen van deze wegen die binnen het plangebied vallen, of delen die (ook) buiten het plangebied vallen.

⁸ Ministerium für Umwelt und Naturschutz, Landwirtschaft und Verbraucherschutz des Landes Nordrhein-Westfalen.

Beschrijf op welke wijze bij de locatie- en inrichtingsafweging rekening is gehouden met het mogelijk optreden van het worst-case scenario voor klimaatverandering van het MNP.

3.2 Referentie

In de startnotitie wordt een overzicht gegeven van de autonome ontwikkelingen die in de referentiesituatie worden meegenomen. Neem hierbij ook de te reconstrueren N322 mee tussen Beneden-Leeuwen en Druten. Deze weg kan mogelijk bij file op de A15 worden gebruikt als alternatieve route naar de A50. Geef aan welke invloed de autonome ontwikkelingen hebben op het verkeersaanbod in het plangebied. Onderbouw de ruimtelijke aannames die voor het verkeersmodel worden gedaan.

Waar onzekerheden over ontwikkelingen bestaan adviseert de Commissie gebruik te maken van scenario's.

In de startnotitie wordt aangegeven dat een gevoeligheidsanalyse wordt uitgevoerd om het effect van prijsbeleid op de vervoersstromen te berekenen. Geef, gezien de lopende discussies over dit onderwerp, aan op welke uitgangspunten deze gevoeligheidsanalyse wordt gebaseerd.

3.3 Meest milieuvriendelijk alternatief

Het meest milieuvriendelijke alternatief (mma) moet:

- uitgaan van de beste bestaande mogelijkheden ter bescherming en/of verbetering van het milieu;
- realistisch en uitvoerbaar zijn.

Het verwachte draagvlak of een eerder vastgelegd budget mogen geen argumenten zijn om oplossingsrichtingen met belangrijke milieuvoordelen buiten beschouwing te laten bij de ontwikkeling van een mma.

De startnotitie bevat een aanpak voor de uitwerking van een mma. De Commissie adviseert expliciet aandacht te besteden aan de kansen die in het project aanwezig zijn voor ruimtelijke kwaliteit, ruimtelijke beleving, opheffen van barrières en tegengaan van versnippering.

Besteed in het bijzonder aandacht aan:

- tegengaan van de versnippering van de EHS, met name bij de Linge ter hoogte van de A50;
- maatregelen ten behoeve van de kwaliteit van de leefomgeving⁹ en maximale gezondheidswinst (qua luchtkwaliteit, geluidbelasting, externe veiligheid en barrièrewerking).

⁹ Zie bijlage 2 inspraakreactie nummer 180, waarin inspreker vraagt of het mogelijk is om in dichtbevolkte gebieden extra maatregelen te treffen.

4. VERKEERS- EN MILIEUASPECTEN

4.1 Algemeen

Beschrijf de milieueffecten van de referentiesituatie, de verschillende alternatieven en varianten en de te treffen mitigerende maatregelen zoveel mogelijk kwantitatief. Geef de effecten weer in overzichtstabellen. Maak hierbij onderscheid tussen toetsing op doelbereik en (positieve of negatieve) milieueffecten. Maak tevens onderscheid tussen effecten tijdens de realisatie- en exploitatiefase.

Vanwege het verschil in reikwijdte van effecten is er niet één centrale afbakening van het studiegebied. Beschrijf in het MER voor elk (milieu)aspect het studiegebied en presenteer dit middels kaartmateriaal. Motiveer hoe de begrenzing van het studiegebied tot stand is gekomen.

4.2 Verkeer

Model

Voor het te gebruiken verkeers- en vervoersmodel is essentieel dat de alternatieven en varianten aan de doelstellingen kunnen worden getoetst. De verkeersdoelen hebben ondermeer betrekking op de afwikkeling van het verkeer op nationaal, regionaal en lokaal niveau. Beschrijf in het MER de karakteristieken van dit verkeersmodel. Geef aan:

- op welke uitgangspunten de opbouw van het netwerk is gebaseerd;
- welke ruimtelijke ontwikkelingen en eventueel scenario's voor de prognosejaren zijn meegenomen;
- hoe de verschillende verkeerssoorten in het model zijn opgenomen (personenauto- en vrachtverkeer en openbaar vervoer);
- welke overige ontwikkelingen voor de lange termijn (zoals brandstofprijzen) in het model voorzien worden;
- wat de verschillen zijn ten opzichte van de modellen die bij voorgaande studies in dit gebied zijn gebruikt (bijvoorbeeld bij de Netwerkanalyse).

Analyse

De verkeerskundige analyse behelst een analyse van de volgende aspecten en onderwerpen voor het totale studiegebied:

- de verkeersintensiteiten, onderscheiden naar personenverkeer en vrachtverkeer alsmede de gebruikelijke onderscheiden naar doelgroepen (woon-werk, zakelijk, overig) en tijdstip van de dag (spits en niet-spits);
- de reistijden op het HWN en het OVN zowel tijdens als buiten de spits;
- de verkeersknelpunten: onderzoek door middel van een ritlengteanalyse en analyse van herkomst en bestemmingen in hoeverre er sprake is van 'sluipverkeer'¹⁰ en wat dit betekent voor de verkeersaantrekkende werking van het HWN bij maatregelen aan het HWN;
- de robuustheid van het wegennet: hiermee wordt bedoeld de mate waarin het wegennet in staat is alternatieve routes te bieden bij calamiteiten;
- de kwaliteit van de verkeersafwikkeling (I/C-verhoudingen);
- de totale congestieduur en -zwaarte (voertuigverliesuren), uitgesplitst naar HWN en OVN en doelgroep (woon-werk, zakelijk, overig en goederenvervoer);

¹⁰ Verkeer dat gebruik maakt van het OVN maar gezien herkomst en bestemming thuishoort op het HWN.

- de verkeersveiligheid (ongevalskans, slachtoffers). Beschrijf aan de hand van de meest actuele risicocijfers en prognoses de effecten van de alternatieven op de verkeersveiligheid in het studiegebied, inclusief het onderliggend wegennet.

4.3 Woon- en leefmilieu

In deze fase van de planvorming moet het MER:

- aannemelijk maken of met de alternatieven kan worden voldaan aan de vigerende wet- en regelgeving (lucht, geluid, externe veiligheid, natuur, etc.);
- aangeven of, en zo ja in welke mate, de alternatieven onderscheidend zijn ten opzichte van elkaar en de referentie.

4.3.1 Luchtkwaliteit

Beschrijf de gevolgen van de verschillende alternatieven voor de luchtkwaliteit langs het HWN en de relevante wegen van het OWN, onafhankelijk of sprake zal zijn van overschrijding van grenswaarden. Maak gebruik van modelberekeningen die voldoen aan de Regeling beoordeling luchtkwaliteit (2007). Houd daarbij rekening met de gevolgen van eventuele congestie op de luchtkwaliteit. Geef aan hoe wordt voldaan aan de luchtkwaliteitseisen uit de Wet milieubeheer (Wm)¹¹. Voor de afbakening van het studiegebied is het van belang die gebieden mee te nemen waar significante gevolgen¹² te verwachten zijn.

Geef in het MER voor fijn stof (PM₁₀ en PM_{2,5}^{13,14}) en NO₂ inzicht in de concentratieniveaus en eventuele overschrijdingen van grenswaarden zowel voor de autonome ontwikkelingen als voor de verschillende alternatieven. Beschrijf voor de huidige situatie, het jaar van ingebruikname van de infrastructuur en een representatief geacht jaar daarna, bijvoorbeeld 10 jaar na ingebruikname¹⁵. Indien de infrastructuur gefaseerd wordt aangelegd en in gebruik genomen wordt dient ook de luchtkwaliteit in de tussenliggende fasen te worden beschreven:

- de ligging en grootte van eventuele overschrijdingsgebieden;
- de hoogste concentraties binnen de overschrijdingsgebieden;
- de hoeveelheid woningen en andere gevoelige bestemmingen gelegen binnen de verschillende overschrijdingsgebieden;
- de mate van overschrijding van grenswaarden;

¹¹ De Commissie adviseert hierbij eventuele beleidsontwikkelingen naar aanleiding van de Commissies Verheijen en Elverding alsmede de invoering van het Nationaal Samenwerkingsprogramma Lucht (NSL) te volgen.

¹² Uit jurisprudentie blijkt dat een toename van meer dan 0,1 µg/m³ kan worden aangemerkt als significant.

¹³ Het Europese Parlement heeft op 11 december 2007 streef- en grenswaarden voor PM_{2,5} vastgesteld. Voor PM_{2,5} geldt een grenswaarde: jaarnorm 25 µg/m³ per 2015: en streefwaarden van 20 µg/m³ per 2020 en een reductiedoelstelling voor de 'gemiddelde-blootstellingsindex' (GBI) tot 20% voor de periode 2010-2020. De GBI is de gemiddelde blootstelling van de bevolking van een lidstaat die voor het referentiejaar (2010) wordt vastgesteld met het doel de schadelijke gevolgen voor de menselijke gezondheid te verminderen. Deze moet waar mogelijk binnen een bepaalde termijn worden bereikt. Naar verwachting zal de nieuwe EU-richtlijn eind 2008 zijn geïmplementeerd in de Nederlandse wetgeving. In beginsel kunnen bepalingen van een richtlijn geen rechtstreekse werking hebben voordat de implementatietermijn is verstreken. Lidstaten dienen zich gedurende deze termijn wel te onthouden van maatregelen die het bereiken van het doel van de richtlijn in gevaar brengen.

¹⁴ Op dit moment zijn er nog geen vastgestelde achtergrondconcentraties en emissiefactoren beschikbaar voor het bepalen van de PM_{2,5}-concentraties. De Commissie adviseert daarom gebruik te maken van de meest actuele gegevens (zoals thans beschreven in de publicatie: Concentratiekaarten voor grootschalige luchtverontreiniging in Nederland, rapportage 2008 van het Milieu Natuur Planbureau, zie <http://www.rivm.nl/bibliotheek/rapporten/500088002.pdf>). Op basis hiervan kan een zo betrouwbaar mogelijke indicatie worden gegeven. De Commissie verwacht dat begin 2009 de emissiefactoren en achtergrondconcentraties wel bekend zullen zijn.

¹⁵ Zie bijlage 2 inspraakreactie nummer 218 waarin inspreker vraagt om in het MER aan te geven welke peiljaren worden onderzocht.

Het is niet te verwachten dat de grenswaarden¹⁶ en richtwaarden¹⁷ voor de overige stoffen uit de Wm zullen worden overschreden. Gezien de jurisprudentie beveelt de Commissie toch aan de concentraties van deze stoffen en de toetsing daarvan aan de grenswaarden op te nemen in het MER.

4.3.2 Geluid

Beschrijf de huidige of heersende geluidbelasting op gevoelige bestemmingen en de geluidbelasting ten gevolge van de te wijzigen infrastructuur voor het bepalende jaar (ten minste tien jaar na aanleg van een nieuwe weg).

Voor te reconstrueren wegen is de situatie bepalend vóór de reconstructie en het maatgevende jaar na de reconstructie (ten minste tien jaar).

Maak gebruik van modelberekeningen die voldoen aan het Meet- en rekenvoorschrift geluidhinder 2006.

Schenk in het MER, voor zover van toepassing, aandacht aan de cumulatie van geluidbelasting van de weg en geluidbelasting van overige geluidsbronnen.

Beschrijf in het MER de toename of afname van aantallen geluidbelaste woningen¹⁸ (vanaf de voorkeurswaarde (uitgedrukt in de Europese dosismaat L_{den}) van 48 dB) en oppervlak geluidbelast natuurgebied (vanaf een etmaal-gemiddelde van 42 dB(A)) door de verschillende alternatieven. Presenteer de geluidscontouren op een contourenkaart.

Geef aan welke geluidsreducerende maatregelen (bijvoorbeeld in de vorm van geluidschermen of 'stiller asfalt') getroffen zullen moeten worden. Beschrijf in het MER ook de (positieve of negatieve) gevolgen voor de geluidniveaus langs de relevante wegen van het onderliggende wegennet.¹⁹

4.3.3 Externe veiligheid

Zowel het plaatsgebonden risico als het groepsrisico van het vervoer van gevaarlijke stoffen moeten kwantitatief worden bepaald.²⁰ Geef aanvullend op de knelpunten uit de startnotitie aan welke knelpunten er in de huidige situatie zijn op het gebied van externe veiligheid en werk uit of er knelpunten door het voornemen verdwijnen en of er nieuwe knelpunten ontstaan.

Tunnelveiligheid

Geef aan wat de effecten voor de externe veiligheid zijn van een tunnel(variant) onder het Pannerdensch kanaal. Betrek daarbij de routes (of de wijziging daarvan) voor vervoer van gevaarlijke stoffen. De Commissie adviseert bij de uitwerking van een tunnelvariant te werken aan de hand van het toetsingskader van de Commissie Tunnelveiligheid.²¹

¹⁶ Grenswaarden voor SO₂, CO, Pb en benzeen.

¹⁷ Richtwaarden voor nikkel, arseen, cadmium, ozon en benzo(a)pyreen.

¹⁸ Geef daarbij aan of het om woningen gaat waarvoor een hogere waarde is verleend en in hoeverre er nog achterstallige saneringssituaties zijn.

¹⁹ Geluid is relevant bij een verandering van meer dan 1 dB. Dit komt overeen met een verkeerstoename van 30% en een afname van 20% ten opzichte van de referentiesituatie.

²⁰ Zie bijlage 2 inspraakreactie nummer 223 waarin Hulpverlening Gelderland Midden aangeeft dat in deze fase van het project met name de risico-inventarisatie, de weging en de relatie met ruimtelijke ordening van belang is.

²¹ Dit bestaat uit wet- en regelgeving, beleidsnota's, rapporten en leidraden voor risicoanalyses en is te vinden op de website van de Commissie Tunnelveiligheid: www.commissietunnelveiligheid.nl.

4.3.4 Volksgezondheid²²

Beschrijf de (cumulatieve) consequenties van het voornemen voor luchtkwaliteit, geluidbelasting, externe veiligheid en barrièrewerking en de gevolgen hiervan voor de volksgezondheid.²³ Beschrijf dit voor lucht²⁴ en geluid²⁵ zoveel mogelijk kwantitatief²⁶ in termen van ziektelast en verloren levensjaren op basis van bestaande dosiseffect relaties.

Laat zien waar zich gevoelige objecten of personen²⁷ in het studiegebied bevinden en welke alternatieven en mitigerende maatregelen mogelijk zijn om gezondheidsschade zoveel mogelijk te voorkomen, dan wel de volksgezondheid te verbeteren.

4.4 Hoogwaterveiligheid en klimaatverandering

Werk de hoogwaterveiligheidsmaatregelen uit de PKB Ruimte voor de Rivier en de robuustheid van het wegenet gerelateerd aan de veiligheid in geval van hoogwater zoals genoemd in de startnotitie verder uit. Beschrijf de range aan mogelijke effecten van de klimaatverandering (gebaseerd op de vier klimaat-scenario's van het KNMI en het worst-case-scenario van het MNP). Geef aan in hoeverre dit van invloed is op de randvoorwaarden die worden gesteld aan het voornemen.

Geef aan welke mitigerende maatregelen ingezet (kunnen) worden, afhankelijk van de daadwerkelijk optredende effecten. Werk uit in welke mate het project (bijvoorbeeld via ruimtebeslag) uitvoering van mogelijk toekomstig noodzakelijke adaptatiemaatregelen (bijvoorbeeld waterberging) kan verhinderen/bemoeilijken. De belangrijkste adaptatieopgaven voor het 'Rivierengebied' zijn:

- vergroting van de afvoercapaciteit;
- vergroting van de bergingsruimte;
- vergroten van de veiligheid van dijken.

4.5 Bodem en water

Geef aan of effecten zijn te verwachten op de bodem, de oppervlaktewaterkwaliteit en -kwantiteit, en de grondwaterkwaliteit, -standen en -stromen. Ga hierbij specifiek in op de gevolgen voor bodem en water van de variant waarin

²² Zie bijlage inspraakreactie nummer 253, waarin Hulpverlening Gelderland Midden (GGD) verwijst naar de web-based handreiking ontwikkeld voor de integratie van gezondheid in m.e.r., deze handreiking is bedoeld om in de initiatiefase van m.e.r.-procedures een brede aandacht voor gezondheidsaspecten te bevorderen. (zie ook <http://www.gezondheidinmer.nl/isurvey/>)

²³ Zie bijlage 2 inspraakreactie nummer 324 waarin inspreker verzoekt om de cumulatie van milieueffecten, met name van industrie en verkeer, maar ook van andere bronnen en het geheel van effecten daarvan op de leefbaarheid en gezondheid expliciet deel uit te laten maken van het MER.

²⁴ Het aantal astmagevallen, aantal kinderen met verminderde longfunctie, aantal vervroegde sterfgevallen en de aantallen COPD (staat voor chronic obstructive pulmonary disease, in het Nederlands chronisch obstructieve longziekte).

²⁵ Het aantallen mensen blootgesteld aan ernstige geluidhinder en slaapverstoring, aantal gevallen van vermindering van leerprestaties, aantal verhoogde bloeddruk en het aantal hartinfarcten.

²⁶ Zie voor rekenmethodieken en toelichting:

- GGD Richtlijn Gezondheidsaspecten Besluit Luchtkwaliteit. Landelijk centrum medische milieukunde. 8-12-2005;
- RIVM report 500029001/2005 Trends in the environmental burden of disease in the Netherlands 1980 – 2020. AB Knol, BAM Staatsen;
- "Geluid en gezondheid" uit de praktijkreeks Geluid en Omgeving van Sdu Uitgevers, 2006.

²⁷ Gevoelige groepen zoals kinderen, ouderen en mensen met long- of hartziekten en gevoelige objecten zoals scholen, kinderdagverblijven, verpleeghuizen en woningen.

een tunnel onder het Pannerdensch kanaal wordt gerealiseerd. Geef aan welke effecten dit zal hebben op de grondwaterstanden, zowel in de aanleg- als exploitatiefase.

Geef in het MER informatie over de grondbalans. Geef aan wat er gebeurt met de grond die vrijkomt bij de aanleg van de tunnel of een brug. Ga hierbij in het bijzonder in op het eventueel vrijkomen van verontreinigde grond.

4.6 Natuur

Het plangebied bestaat voor een groot deel uit Natura 2000-gebied (Gelderse Poort) en Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Veel van de hier aanwezige natuurlijke habitats en soorten verkeren in een landelijk en regionaal ongunstige staat van instandhouding. Dat betekent dat het voornemen relatief snel gevolgen kan hebben voor te behouden natuurwaarden. Met name de binnendijkse natuur (Rijnstrangengebied) is kwetsbaar omdat het gebied lijdt onder verdroging en verzuivering. Nieuwe ingrepen kunnen behoud of herstel bemoeilijken.

Verstoring of aantasting van natuur in het studiegebied kan optreden door verandering van waterpeil (relevant voor sommige habitattypen en moerasvogels), geluid (vooral moerasvogels en vleermuizen), onderwatergeluid (met name tijdens de aanlegfase relevant voor vissen), kunstlicht (vogels, vleermuizen, amfibieën, waaronder de Rugstreeppad), barrièrewerking (idem) en stikstofdepositie (een aantal habitats en de daarin voorkomende soorten).

Alternatieven en varianten

De aanwezige natuurwaarden en het herstelvermogen daarvan na ingrepen kunnen medebepalend zijn voor de keuze tussen alternatieven en varianten (bijvoorbeeld brug of tunnel). Deze informatie dient voor de aanlegfase en de exploitatiefase afzonderlijk te worden beschreven. Beschrijf voor de aanlegfase de gevolgen van trillingen, (onder)watergeluid, kunstlicht, ruimtebeslag en barrièrewerking. In de exploitatiefase dienen de gevolgen van geluid, kunstlicht, barrièrewerking en atmosferische depositie²⁸ per alternatief/variant te worden beschreven.

Gevolgen voor het Natura 2000-gebied Gelderse Poort

Inhoudelijk

In het MER²⁹ dient te worden ingegaan op:

- de begrenzing van het Natura 2000-gebied. Geef deze duidelijk aan op kaart;
- de vigerende en concept-instandhoudingsdoelen (habitattypen, soorten)³⁰. Ga daarbij ook in op de behoud- en of verbeteropgaven die in het nieuwe aanwijzingsbesluit worden opgenomen;
- de verspreiding, populatiegrootte en -ontwikkeling (voor zover beschikbaar en relevant) van in het (concept)aanwijzingsbesluit genoemde habitattypen en soorten;

²⁸ Geef informatie in mol N/ha/jaar (achtergronddepositie, nieuwe depositie) en toets aan de kritische depositiewaarden zoals in Bal, D., H.M. Beije, H.F. van Dobben & A. van Hinsberg. 2007. Overzicht van kritische stikstofdeposities voor habitattypen en Natura 2000-gebieden. De auteurs van dit rapport stellen: "Wanneer de atmosferische depositie op een locatie hoger is dan het kritische niveau van het aldaar voorkomende of gewenste habitatype, dan bestaat er een duidelijk risico op significant negatieve effecten.

²⁹ De uitwerking en achtergrondinformatie hiervan kan in bijlagen worden opgenomen.

³⁰ Het gebied is aangewezen krachtens de Vogelrichtlijn en aangemeld krachtens de Habitatrictlijn. In het nieuwe aanwijzingsbesluit worden bij vogels kwantitatieve gebiedsdoelen toegevoegd. Ga uit van de best beschikbare informatie zoals o.a. te vinden op de website van LNV.

- de gevolgen in de aanlegfase en exploitatiefase voor de in het (concept)aanwijzingsbesluit genoemde habitattypen en soorten. Ga na of de gevolgen van project afzonderlijk en in combinatie met andere plannen of projecten **significant kunnen zijn** (cumulatie)³¹. Houd daarbij rekening met eventuele verbeteropgaven, het relatieve belang en de landelijke staat van instandhouding;
- de eventuele gevolgen voor het voormalige beschermde natuurmonument Weide Oude Rijnstrangen³²;
- mitigerende maatregelen die ertoe kunnen leiden dat significante gevolgen alsnog zijn uit te sluiten.

Procedureel

Daar significante gevolgen op voorhand niet worden uitgesloten dient een passende beoordeling te worden opgesteld. Uit het oogpunt van transparantie geeft de Commissie in overweging deze als bijlage toe te voegen en de conclusies in het hoofdrapport op te nemen. Overweeg daarbij om eerst een plan-toets (passende beoordeling op planniveau³³) uit te voeren. In dat geval dient later alsnog een passende beoordeling op projectniveau (projecttoets) te worden opgesteld.

Gelet op de aard van de ingreep bestaat, afhankelijk van de keuze voor alternatief en uitwerkingsvariant (brug/tunnel), een reële kans dat uiteindelijk de ADC-fase³⁴ moet worden doorlopen. Dit dient in de juiste volgorde te geschieden. Hierbij kan informatie uit de eerdere alternatievenafweging worden benut.³⁵

Ecologische Hoofdstructuur, overige gebiedsbescherming

- Geef de begrenzing van de EHS (natuur, verweving, ecologische verbindingzones) en de kernkwaliteiten daarbinnen duidelijk op kaart aan;
- Beschrijf de wezenlijke kenmerken en waarden van de EHS (kernkwaliteiten, natuurtypen, soorten) in het studiegebied en ga na of en zo ja in welke mate deze kunnen worden aangetast³⁶;
- Geef aan of deze effecten gemitigeerd kunnen worden, of compensatie aan de orde is en hoe dit kan worden gerealiseerd;
- In het streekplan wordt gesproken over ganzengedoooggebieden binnen de EHS. In het MER zullen de gevolgen voor deze gebieden besproken moeten worden. Geef de ganzengedoooggebieden aan op kaart en ga na of het functioneren daarvan door het voornemen kan worden beïnvloed.³⁷

³¹ Betrek hierbij ook bestaand gebruik en plannen en projecten die in procedure zijn en waarvan aannemelijk is dat deze daadwerkelijk door zullen gaan. Het overzicht kan beperkt blijven tot de activiteiten de gevolgen voor de instandhoudingsdoelen kunnen hebben en waarbij dus stapeling van effecten aan de orde kan zijn.

³² De te behouden waarden worden opgenomen in het nieuwe aanwijzingsbesluit. Het gaat hier om schraal grasland (glanshaver-associatie) dat gevoelig kan zijn voor nieuwe depositie.

³³ Ten behoeve van de keuze tussen alternatieven en varianten moet deze voldoende gedetailleerd zijn om de gevolgen voor de instandhoudingsdoelen te bepalen. Deze passende beoordeling kan in de volgende fase worden geactualiseerd en verder worden uitgewerkt (bijvoorbeeld met mitigerende maatregelen).

³⁴ De ADC-fase: hierin moeten maximaal drie vragen worden beantwoord:

- zijn er alternatieven die geen schade toebrengen aan het Natura 2000-gebied;
- zijn er dwingende redenen van groot openbaar belang en;
- indien er geen alternatieven zijn, maar wel dwingende redenen van groot openbaar belang, dan zal men moeten compenseren.

³⁵ Ten aanzien van de laatste stap wijst de Commissie erop dat dit een complex proces is dat tijdige voorbereiding vergt. Voor een recent overzicht van de bestuurlijke en praktische 'voetangels en klemmen' bij compensatie verwijst de Commissie naar: Woldendorp H. 2008. Natuurcompensatie volgens de Habitatrichtlijn (2); praktische ervaringen. *Journal Flora en fauna* 4/5; 87-98.

³⁶ Zie de groene kaartenatlas op de website van de provincie Gelderland (www.gelderland.nl) voor o.a. kernkwaliteiten EHS en ganzengedoooggebieden.

³⁷ Barrières kunnen de pendelbewegingen tussen slaapplaatsen en foerageergebieden beïnvloeden. Dit kan leiden tot extra energieverlies en daardoor lagere overleving.

Soortenbescherming³⁸

In het gebied rond de te onderzoeken alternatieven zijn planten en dieren aanwezig die beschermd worden door de Flora- en faunawet. Geef een overzicht van het voorkomen van deze soorten inclusief de functie van het gebied (gedetailleerde informatie kan in bijlagen). Geef aan voor welke soorten een ontheffing, zoals vereist op grond van artikel 75 van de Flora- en faunawet en de uitwerking in de AMvB, moet worden aangevraagd. Motiveer in het MER op grond waarvan verondersteld wordt dat de ontheffing verleend zal worden.³⁹

4.7 Landschap

De alternatieven en varianten gaan door of raken aan de nationale landschappen Gelderse Poort en Veluwe, waar nieuwe grootschalige infrastructuur alleen in overweging genomen kan worden als er een groot nationaal belang in het geding is, wat in het MER dient te worden aangetoond. Ook buiten deze nationale landschappen is in grote delen van het gebied sprake van vaak (zeer) waardevolle landschappen met dikwijls hoge cultuurhistorische waarde.

Beschrijf de effecten van de alternatieven en varianten op de verschillende landschappen. Gebruik daarbij visualisaties die zowel de beleving van het landschap vanaf de weg als de ervaring van de weg vanuit het landschap verhelderen, ga daarbij uit van plekken waar mensen wonen of recreëren.

Breng de waarden van deze landschappen in beeld en beschrijf hoe met de tracékeuze, inpassing en het ontwerp van de weg (waaronder ook zaken als schermen, verlichting, kunstwerken e.d.) met deze waarden rekening wordt gehouden. Speciale aandacht wordt gevraagd voor kruisingen met een brug over rivierlandschappen, waarbij hoogte, materiaal en vormgeving van de route van grote invloed zijn op de beleving van het landschap

Bijzondere aandacht is ook vereist voor het reeds aangetaste (infra)landschap rond Zevenaar bij de alternatieven waarbij de A15 wordt doorgetrokken. Visualiseer hoe tracering en vormgeving van kruisingen met aanwezige infrastructuur (van Betuwelijn tot lokale wegen) en aansluitingen (op de A12 maar ook de regionale aansluitingen) uitpakken voor de beleving voor bewoners van hun woonomgeving.

4.8 Cultuurhistorie

Geef in het MER een overzicht van de cultuurhistorische (waaronder archeologische) waarden langs het tracé. Wanneer uit bureauonderzoek blijkt dat er mogelijk archeologische vindplaatsen aanwezig zijn op de plaatsen waar bodemingrepen voorzien worden dan dient door veldonderzoek te worden vastgesteld of dit inderdaad zo is. Uit het MER moet blijken wat de omvang en begrenzing van eventuele archeologische vindplaatsen is en of deze behoudenswaardig zijn.⁴⁰ Geef in het MER duidelijk aan wat het effect van de verschillende alternatieven / varianten is op aanwezige cultuurhistorische waarden (waaronder ook archeologische vindplaatsen).

³⁸ Op de website www.minlnv.nl/natuurwetgeving is uitgebreide informatie te vinden over soortenbescherming, waaronder de systematiek van de Flora- en faunawet en de vereisten voor het verkrijgen van ontheffingen voor verboden handelingen.

³⁹ Zie inspraakreacties 307 (Gelderse milieufederatie) en 318 (RAVON) die ingaan op mogelijke doorsnijding van leefgebied van de Rugstreeppad.

⁴⁰ Hiertoe dienen voor het MER de onderzoeksstappen 'bureauonderzoek', 'inventariserend veldonderzoek karterende fase' en 'inventariserend veldonderzoek waarderende fase' te worden doorlopen, voorzover de resultaten van de voorafgaande onderzoeksstap hier aanleiding toe geven.

5. VERGELIJKING VAN ALTERNATIEVEN EN KOSTEN-BATEN ANALYSE

Geef overzichtelijk en zoveel mogelijk kwantitatief inzicht in de effecten van de verschillende alternatieven en varianten. Presenteer deze in een overzichtelijke vergelijkingstabel. Sluit, teneinde de gegevens uit de KBA en het MER geïntegreerd te kunnen betrekken bij de keuze van het Voorkeursalternatief (VKA), aan bij de basistabellen zoals deze bij de leidraad OEI zijn vastgesteld.

Bij het volgen van de OEI-methodiek is tevens van belang dat de te onderzoeken alternatieven, varianten en scenario's bij de KBA en het MER dezelfde zijn.

Het in geld uitdrukken van de gevolgen van de verschillende alternatieven, en zeker van de milieugevolgen is niet altijd mogelijk. Dit betekent dat de KBA geen volledig inzicht geeft in de te verwachten milieueffecten. Om die reden is het dan ook van belang in het MER aan te geven dat de vergelijking van alternatieven in m.e.r.-verband en de vergelijking van alternatieven in een KBA twee aparte sporen zijn, hoewel deze wel op elkaar worden afgestemd.

6. OVERIGE

Vorm en presentatie

Gebruik recent kaartmateriaal met een duidelijke legenda en goed leesbare topografische namen. Geef op de kaarten van het plangebied de relevante infrastructuur, topografie en ruimtelijke ontwikkelingen weer.⁴¹ De Commissie geeft ter overweging het kaartmateriaal met betrekking tot tracé en onderzoek tevens beschikbaar te stellen als KML-bestand⁴², met het oog op een goede communicatie richting markt, publiek en overheden. De gegevens zijn dan te downloaden en samenhangend te bekijken.

Samenvatting van het MER

De samenvatting is het deel van het MER dat vooral wordt gelezen door besluitvormers en insprekers. Daarom verdient dit onderdeel bijzondere aandacht. De samenvatting moet als zelfstandig document leesbaar zijn en een goede afspiegeling zijn van de inhoud van het MER.

Leemten in kennis en evaluatie

Voor de onderwerpen 'leemten in kennis' en 'evaluatie' heeft de Commissie geen opmerkingen aanvullend op de wettelijke eisen.

⁴¹ Zie bijlage 2 inspraakreactie nummer 187 waarin de inspreker zich afvraagt waarom er kaarten zijn gebruikt waarop de woonwijk Ooij niet staat en nummer 193 waarin inspreker het een gebrek vindt dat de rijksweg tussen Duiven en Zevenaar niet op de tekeningen staat.

⁴² KML is een bestandsformaat waarin geografische gegevens met een Earth browser (zoals Google Earth en Google Maps) worden weergegeven.

BIJLAGE 1: Projectgegevens

Initiatiefnemer: Rijkswaterstaat dienst Oost-Nederland

Bevoegd gezag: Minister van Verkeer en Waterstaat (coördinatie) en Minister van VROM

Besluit: tracébesluit.

Categorie Gewijzigd Besluit m.e.r. 1994: C01.1

Activiteit: De doelstelling van het project is het verbeteren van de bereikbaarheid en veiligheid over de weg door de doorstroming op, capaciteit en betrouwbaarheid/robuustheid van de weg te vergroten en daarbij rekening te houden met de leefomgeving. De alternatieven die daartoe worden onderzocht zijn een doortrekking van de A15 (verschillende varianten) en verbetering en verbreding van het bestaande wegennet aangevuld met een optimale inzet van openbaar vervoer Regiocombi- alternatief.

Betrokken documenten:

De Commissie heeft de volgende documenten betrokken bij haar advisering:

- Startnotitie Betere bereikbaarheid door een robuust wegennetwerk in de regio Arnhem-Nijmegen, Rijkswaterstaat Regionale dienst Oost-Nederland, mei 2008;
- Netwerkanalyse: Mobiliteitsagenda voor een aantrekkelijke, bereikbare en concurrerende stadsregio, Stadsregio Arnhem Nijmegen, 31 juli 2006;
- Quick netwerkscan A15/A12, Rijkswaterstaat Oost-Nederland, juni 2005;
- Openbaar vervoer in een nieuw perspectief, Stadsregio Arnhem Nijmegen, 28 februari 2008;
- Gebiedsvisie A15-A12, 10 april 2008.

De Commissie heeft kennis genomen van de inspraakreacties en adviezen, die zij van het bevoegd gezag heeft ontvangen. Dit advies verwijst naar een reactie als die nieuwe inzichten naar voren brengt over specifieke lokale milieuomstandigheden of te onderzoeken alternatieven.

Procedurele gegevens:

aankondiging start procedure in de Staatscourant: 13 mei 2008

aanvraag richtlijnenadvies: 10 juni 2008

ter inzage legging startnotitie: 14 mei 2008 tot en met 24 juni 2008

richtlijnenadvies uitgebracht: 9 september 2008

Werkwijze Commissie bij richtlijnenadvies

In dit advies geeft de Commissie aan welke onderwerpen naar haar mening behandeld dienen te worden in het MER en met welke diepgang. De Commissie neemt hierbij de startnotitie als uitgangspunt

Samenstelling van de werkgroep:

Per project stelt de Commissie een werkgroep samen. De werkgroepsamenstelling bij het onderhavige project is als volgt:

dr.ir. G. Blom (voorzitter)

ir. J.A. Huizer

ir. W.H.A.M. Keijsers

drs. R. Meeuwsen (werkgroepsecretaris)

ir. J. Termorshuizen

ing. R.L. Vogel

BIJLAGE 2: Lijst van inspraakreacties en adviezen

1	W.Ph.E. van Kooten, ZELHEM	50	H.A. Abbink, HAALDEREN
2	S.E. Groot-de Vos, DUIVEN	51	A.G.R. van den Oever, ARNHEM
3	G.P. Post, DOETINCHEM	52	L.J. Giling, NIJMEGEN
4	A. van der Wiel, BEMMEL	53	A. van der Zijpp, OOSTERBEEK
5	M. van Lierop, ZEVENAAR	54	H.B. Ketelarij, AALTEN
6	J. Veldhuizen, BEMMEL	55	A. Assink, DOETINCHEM
7	G.M. Bruger, RHEDEN	56	C. Jongkees, ARNHEM
8	W. Grievink, WOONPLAATS ONBEKEND	57	C.M.M. Bom, WIJCHEN
9	J. Scholl, AALTEN	58	C.T.T. Nusselein, ARNHEM
10	H. te Rietstap, VARSSEVELD	59	J.R. Lap, VELD GLD
11	E. van Ammers, WOONPLAATS ONBEKEND	60	M.W. Huisman, AALTEN
12	J. van Ammers-Douwes, OCHTEN	61	A. Ouwehand, ARNHEM
13	M.W.A. Eken, ELST	62	Drs. A. Verwoerd, OOSTERHOUT / NIJMEGEN
14	J. Mattijssen, HUISSEN	63	W.G. Roelofsen, ZEVENAAR
15	T.C.H.M. Sterk, NIJMEGEN	64	M.E.A.T.U. de Groot, BEMMEL
16	P.G.M.A. van den Boogert, DUIVEN	65	G. Derksen, HUISSEN
17	A. Dijkstra, GAANDEREN	66	P.H.J. Boekhorst, NIJMEGEN
18	R.J.M. Meeusen, GENDRINGEN	67	C.M. van der Linden, ELST GLD
19	E.J.W. van Beem, DUIVEN	68	G.A.M. Rensen, GROESBEEK
20	R. Smalbraak, ZEVENAAR	69	H.J. Knoop, HOOG KEPPEL
21	N. van Schaik, DOORWERTH	70	A.C.W.J. Blom, ARNHEM
22	R. ter Haar, AALTEN	71	C.H.J. Rosenkamp, NIJMEGEN
23	C. Bregman, ZEVENAAR	72	W.H. Jacobs, RHEDEN
24	A.J.G.H. Cornelissen, GROESBEEK	73	A. van der Graaf, HUISSEN
25	P. Cense, DUIVEN	74	A.A.J. Massar, ZEVENAAR
26	D.J.A. Bolscher, DUIVEN	75	E.J.G. Smits, ZEVENAAR
27	W.W.A. Janse, DUIVEN	76	J.A.T.M. Jos Mijnen, AZEWIJN
28	W. Gerritsen, ZEDDAM	77	R.A.M. Eppink, ZEVENAAR
29	P.A.M. Bisselink, ZEDDAM	78	E.A. Bareman, BEMMEL
30	M.W.C. Kuiper, DUIVEN	79	E.J.A. Jansen, BREDEVOORT
31	M.C.J. Houberg, ARNHEM	80	G.H.C.M. Fontein, ZEVENAAR
32	H.W. Naafs, AZEWIJN	81	A.T. ten Westenend, VALBURG
33	M.A. Sesink, BEMMEL	82	J. Verhoek, NIJMEGEN
34	A.M. Hellwich, AZEWIJN	83	P.J.A.M. van Leeuwen, OOSTERHOUT GEM NIJMEGEN
35	B.G.J. ter Bogt, ZEVENAAR	84	P.L.T. Korthout, BEEK UBBERGEN
36	K. de Vries, ZEVENAAR	85	J. Moorman, NIJMEGEN
37	A.J.P. Boonstra, BERG EN DAL	86	D. van den Elzen, NIJMEGEN
38	G.J.M. Wesselink, ZEVENAAR	87	J.G.M. Körmeling, ARNHEM
39	R. van Leeuwen, ZEVENAAR	88	Helmerk Woontechniek b.v., GAANDEREN
40	W.T. Masselink, DUIVEN	89	H.W.T.M. van Wichen, NIJMEGEN
41	D.J.P.A. van Hees, GROESBEEK	90	A.J. Faber, NIJMEGEN
42	J.H.M. Ekers, BEMMEL	91	P.J. Kantebeen, DOORWERTH
43	M.C.M. Willemze, BEUNINGEN GLD	92	G. Huibers, HUISSEN
44	A.C.F. Smits, ANGEREN	93	H.M.A. Aleven, ZEVENAAR
45	E.E. Kramer-van Vliet, ZEVENAAR	94	E.W. Smits, NIJMEGEN
46	J.A. van Orden, DIDAM	95	L. Birkholz, ARNHEM
47	Carrosseriefabriek Veth BV, DUIVEN	96	J. Pater, ARNHEM
48	L. Budding, VEENENDAAL	97	J.C.J.T.M. Kol, BEMMEL
49	M. van Ek, ARNHEM	98	A.J. Jansen, ZEVENAAR

99	H.A. van Teeseling, BEMMEL	150	F.H.M. Heijssen, NIJMEGEN
100	R. van Dommelen, HUISSEN	151	J.H. Smit, ARNHEM
101	J. de Ruiters, VELD GLD	152	J.C.F. Rynja, VELD GLD
102	F.W.M. Polman, BEMMEL	153	R.W.M. Noij, OOSTERHOUT GEM NIJMEGEN
103	P.A.T. Soons, GAANDEREN	154	H.F.H. Peters, HUISSEN
104	I. Conradi, ARNHEM	155	B. van der Tol, NIJMEGEN
105	W.O. Bouw, DUIVEN	156	E.J. Radstake, ZELHEM
106	R.B. Cramer, DIEREN	157	G.M. van Swaaij, ZEVENAAR
107	L.G. Lamers, ZEVENAAR	158	M. van Kuilenburg, ARNHEM
108	G.W. IJsendoorn, ZEVENAAR	159	A. Seubring, GROESSEN
109	A.C. Smitshoek, GENDT	160	8 eensluitende reacties ontvangen
110	D. Heg, DIEREN	161	H.J.J. Tweehuysen, BEMMEL
111	M.M.L. Hillekens, BEMMEL	162	W. Rensink, HUISSEN
112	G. Koster, EERBEEK	163	G.J. Maters, ELST
113	van de Zilver, BEMMEL	164	L. Groen, DUIVEN
114	J.F.W. Hendriks, DRIEL	165	J. Meerbeek, ZEVENAAR
115	V.E. Tabery, BEMMEL	166	F.N. Duis, ZEVENAAR
116	E.C.J. ten Hove, NIJMEGEN	167	de Wit, NIJMEGEN
117	J.J.B.H. Preijer, ELST GLD	168	I.M.D. Rietvink, DUIVEN
118	M. Ruessink, ARNHEM	169	A. van den Vuuren, DUIVEN
119	E.H.A.R. Loermans, ARNHEM	170	P. Schulenberg, ZEVENAAR
120	M. Scheffer, WESTERVOORT	171	E. Driessen, VELD GLD
121	F.J.M. Derksen, DIEREN	172	F.J. van Seben, ZEVENAAR
122	A.A. Blüm, DUIVEN	173	W.J.A.M. Scheepers, ZEVENAAR
123	H.W. Schadenberg, ARNHEM	174	F. van Daalen, DIEREN
124	G.C. de Graad, ARNHEM	175	K.G.F.M. Vlekke, VELD GLD
125	C.M. van Mens, ARNHEM	176	P.J. Brinkman, MALDEN
126	B. Geerdink, OOSTERHOUT GEM NIJMEGEN	177	J.C. van der Plaats, ZEVENAAR
127	A. Bakker, DUIVEN	178	F.C.H. Rhebergen, ZEVENAAR
128	B.D.P. Sambros, ZEVENAAR	179	Bewonersorganisatie Malburgen, ARNHEM
129	R. Willemsen, ZEVENAAR	180	M. te Bokkel, ARNHEM
130	J. van Doorn, BEMMEL	181	H.A. Bulten, LATHUM
131	H.S. de Jong, ZEVENAAR	182	H.T.B. van Keulen, LOERBEEK
132	Gloeriosaspecialisten Ropelof en Thea Ruizendaal, GROESSEN	183	B. Harding, WESTERVOORT
133	H.C.M. van Dalen-Linsen, HAAL- DEREN	184	E.H. Zondag, ZEVENAAR
134	B.E.T. Arts, ZEVENAAR	185	E.J. Abbas, ZEVENAAR
135	T.H.J. Janssen, ZEVENAAR	186	P.A. Jansen, ZEVENAAR
136	R.K.W. Roelofs, MALDEN	187	Derksen, ZEVENAAR
137	R.L. Edie, GROESSEN	188	H.A.H. Rouwen, ZEVENAAR
138	H.A.P. Tieman, DUIVEN	189	H.J. Rijmer, ZEVENAAR
139	A.M. Geeneacker, DUIVEN	190	R. van Vliet, ZEVENAAR
140	M.J. Voeten, ARNHEM	191	E. Bouwman, ZEVENAAR
141	F.D. Gunning, VELD GLD	192	S. Harmsen, LATHUM
142	H. IJnzonides, DUIVEN	193	M. van Seben, ZEVENAAR
143	J.E.E.M. Degen, BEMMEL	194	F. Udink, DIDAM
144	H. Oeges, ZEVENAAR	195	G.H.J. Duits, ZEVENAAR
145	J.F. Otters, GENDT	196	B.H. Spaan, DUIVEN
146	H.J. Stegeman, LOBITH	197	E. van den Engel, ARNHEM
147	H.Chr. Mentink, DUIVEN	198	G.B.J. Meijering, DUIVEN
148	V. Janssens, ZEVENAAR	199	G.J.H. Polman, BEMMEL
149	Choi Kwai International, BEMMEL	200	J. Meurs, BEMMEL
		201	B. Zweers, HUISSEN

202	Gerichhausen, HUISSEN	248	H.J. Bolsenbroek, ZEVENAAR
203	J. Sanders, ARNHEM	249	N.J.C. van Mierle, BEMMEL
204	J.F.L. van der Ent, ZEVENAAR	250	J.T. van Beek, ZEVENAAR
205	N.A.L. Elderhorst, DIDAM	251	D. Kobus, ZEVENAAR
206	C. Birnie, ZEVENAAR	252	D. Driessen, ZEVENAAR
207	J.M. Nelemans-ten Houten, BEEK UBBERGEN	253	Hulpverlening Gelderland Midden (Volksgezondheid GGD), ARNHEM
208	Bewonersvereniging Stadseiland Arnhem, ARNHEM	254	H. Siemerink, ZEVENAAR
209	M. Brink, 'S-HEERENBERG	255	E.A. Vermeer-Oonk, ZEVENAAR
210	H.W. Quint, ELST GLD	256	E. Werner, ZEVENAAR
211	J. Raupach, DUIVEN	257	M.J.E.R. Smalbraak-Dunselman, ZEVENAAR
212	Ing. J. Steenstra, ANGEREN	258	G.J. Wientjes, ZEVENAAR
213	Dr. H. Polman, DUIVEN	259	M.M.M. van de Laar-Habernickel, ZEVENAAR
214	J. Meijer, ZEVENAAR	260	F.J.M. van de Laar, ZEVENAAR
215	M.C.N.B. ter Hark, BEMMEL	261	L.C. Brandt, ZEVENAAR
216	F.A. Rothuis, DOETINCHEM	262	G. Barneveld, BEMMEL
217	A.A.W. Appelhof, BEMMEL	263	A.A.M. van Hoesel, ARNHEM
218	H.W.M. Leushuis, DUIVEN	264	P.I.J. Eijkhout, HAALDEREN
219	G.J.B.M. Moonen, ZEVENAAR	265	J.H.M. Ebbers, BEMMEL
220	J.H.I. Oosterman, DUIVEN	266	R. van Lith, OOSTERHOUT / NIJ- MEGEN
221	H. Wierink, BEMMEL (mede na- mens: mw.M.Wierink-van ZUTP- HEN)	267	H.T.F. van Haren, ZEVENAAR
222	J. Neerinx, SPIJK GLD	268	2 eensluitende reacties ontvangen
223	Hulpverlening Gelderland Midden (Brandweer), ARNHEM	269	J.A. van Alst, ZEVENAAR
224	T.H.C. Jansen, ZEVENAAR	270	E. Mertens, DUIVEN
225	J. van Kleef, OOSTERHOUT / NIJ- MEGEN	271	H. Visser, ZEVENAAR
226	M.E. Prevost, DUIVEN	272	K. Koster, WOONPLAATS ONBE- KEND
227	J.H.J.M. van Hesteren, BEMMEL	273	Drs. I. Canter Cremers-Rijsdorp, DOETINCHEM
228	N.A. Loch, WOLFHEZE	274	A. Rood, ZEVENAAR
229	L.I.J. van de Westelaken, BEMMEL	275	H.J.F.P. Cadou, ARNHEM
230	J. van Beckhoven, VELD GLD	276	J. Veltkamp, ZEVENAAR
231	M. Neijenhuis, ZEVENAAR	277	M. Bakker, DOORNENBURG
232	A.H. Looman, ZEVENAAR	278	M.E.C. Lierop, DOORNENBURG
233	P.G.B. Staring, ZEVENAAR	279	2 eensluitende reacties ontvangen
234	P.F. Verhoeven-Nijman, ZEVENAAR (mede namens: dhr. E. Verhoeven)	280	W. Oord, HUISSEN
235	B. Soeters, ZEVENAAR	281	M.J.B. Carpay-van Moorsel, HUIS- SEN
236	G.A. van Deelen, ZEVENAAR	282	O.W.H. Schregardus, ZEVENAAR
237	H.W.A. Derksen, ZEVENAAR	283	J.G.J.M. Swinkels, ZEVENAAR
238	M.L. Lammertink, ZEVENAAR	284	M.G.A. Tomassen, ZEVENAAR
239	H.T.M. Gerdson, ZEVENAAR	285	E. Boukema, ARNHEM
240	S. Bruns, ZEVENAAR	286	C.H.J.M. Roy van Zuydewijn, NIJ- MEGEN
241	H. Rademaker, ZEVENAAR	287	J.M. Klaver, ZEVENAAR
242	C.T.M. Bloemberg, ZEVENAAR	288	L.E.J. van der Kaag, ZEVENAAR
243	2 eensluitende reacties ontvangen	289	H.H. Bod, ARNHEM
244	R.P. Dorland, ZEVENAAR	290	Dorpsraad Ooij, ZEVENAAR
245	L. Vermeer, ZEVENAAR	291	R.H.G. Staring, ZEVENAAR
246	R. Overgoor, WOONPLAATS ONBE- KEND	292	M. Landewee, WOONPLAATS ON- BEKEND
247	G.D. Derksen, ZEVENAAR		

293	G.A. Refualu, ZEVENAAR	319	J. van Benthem, BEMMEL
294	F. de Witte, Emmerich - Elten (Duitsland)	320	adviescommissie Verkeer en Ver- voer Regio Achterhoek, DOETIN- CHEM
295	Ing. C.J.M. Ros, ZEVENAAR (mede namens: mw. J. Ros-Feenstra)	321	J.W.F. Kruijs, ARNHEM
296	M.C. ter Avest, ZEVENAAR (mede namens: dhr./mw. R.W. van Hal)	322	P. Groenewegen, GROESSEN
297	G.J.H. Berndsen, ZEVENAAR	323	Stichting ARGUS A15 Zevenaar, ZEVENAAR
298	T.G.M. Froon, ZEVENAAR	324	Bewonersvereniging Stadseiland Arnhem, ARNHEM
299	Dagelijks Bestuur van de Stichting Duurzame A12, VELP GLD (mede namens: de Belangenvereniging Daalhuizen-Velp)	325	Stichting Milieuvrienden Duiven, DUIVEN
300	Dagelijks Bestuur van de Vereniging de Ulenpas, ARNHEM (mede na- mens: het Bestuur van de Vereni- ging van Eigenaren Flatgebouw Kamphuizen)	326	J.M. Mark, DOORNENBURG (mede namens: J.M.S. Koesoemobroto)
301	Gemeente Lingewaard, BEMMEL	327	Stichting wijkraad Mosterdhof, Struikendoorn en de Weem, WES- TERVOORT
302	Wijkplatform Malburgen, ARNHEM	328	Gemeente Nijmegen, NIJMEGEN
303	Stadsregio Arnhem/Nijmegen, NIJ- MEGEN	329	Gemeente Zevenaar, ZEVENAAR
304	H.A.H. Spruijt, ZEVENAAR	330	I.O. Outmans, ZEVENAAR (mede namens: mw. M. van der Leur)
305	Kamer van Koophandel, HUISSEN (mede namens: Ondernemersplat- form Overbetuwe, Verenigde onder- nemers Boven-betuwe, Lindus, EVO Gelderland, Greenport Arnhem- Nijmegen, Transport en Logistiek Nederland)	331	P.V. van Zuilekom, ZEVENAAR
306	Gemeente Duiven, DUIVEN	332	F.W. van den Berg, ARNHEM
307	V. Vintges, ARNHEM (mede na- mens: Gelderse Milieufederatie)	333	Stichting Bewonersoverleg Groessen A15, GROESSEN (mede namens: J.J.A.M. van Groningen)
308	VNO-NCW Gelderland, APEL- DOORN (mede namens: MKB Mid- den)	334	Provincie Gelderland, ARNHEM
309	Wijkplatform Presikhaaf-West, ARNHEM (mede namens: Wijkplat- form Presikhaaf-Oost)	335	R.E. Heinsbroek, ZEVENAAR
310	Gemeente Overbetuwe, ELST GLD	336	J.J.M. Hugén, ZEVENAAR
311	B.P. Harding, WESTERVOORT	337	I.D. Budel, ARNHEM
312	Platform Arnhem Geen Asfaltcentra- le, ARNHEM	338	Bond Heemschut, BABBERICH
313	SER Gelderland, ARNHEM	339	Drs. P.M. Cuyppers, BEMMEL
314	Werkgroep Arnhem Geen Asfaltcen- trale, ARNHEM	340	R. van der Voort, ARNHEM
315	Gemeente Westervoort, WESTER- VOORT	341	A.D. Vink, ZEVENAAR
316	J.H. van Manen, ZEVENAAR	342	Gemeente Arnhem, ARNHEM
317	A. Schilder, GRONINGEN	343	Q.E. Ensvelt-Ruys, APELDOORN
318	Reptielen Amfibieën Vissen Onder- zoek Nederland, NIJMEGEN (mede namens: Werkgroep Leefklimaat Zevenaar)	344	J. Derksen, ZEVENAAR
		345	M.R. Weijzenfeld, DOORNENBURG
		346	H.J. Lof, ARNHEM
		347	Groen Links afdeling Westervoort, WESTERVOORT
		348	B.T.M. Schulte, WESTERVOORT
		349	P. van Minnen, DUIVEN
		350	T. Jansen, ARNHEM
		351	J.H.P.M. Messing, HUISSEN
		352	P. Mekking, VALBURG
		353	R. Straalman, NIJMEGEN
		354	P.M. van Rossum, ARNHEM
		355	M. Milder, ARNHEM
		356	G.J. van Hattem-Zadelhoff, VELP GLD
		357	L.F. Lars, ZEVENAAR
		358	W.A. Cornelissen, ZEVENAAR

359 G.B.P. Morel, ZEVENAAR
360 H.P.A. Nass, ZEVENAAR
361 R.C. Bezemer, ZEVENAAR
362 D.J. Beek, ARNHEM
363 M.T. Kramp-Grillo, GIESBEEK
364 R. Elfferich, ARNHEM
365 A.H.B. Cornelissen, GENDT
366 J. Hoitsma, ARNHEM
367 T. Brautigen-Veuger, ANGEREN
368 G.H.L. Sikkes, ZEVENAAR
369 P.D.M. Berns, HUISSEN
370 H.G. Bolsius, WESTERVOORT
371 Jac. van der Berg, GROESSEN
372 S. Longhorn, ZEVENAAR
373 B.A.M. Meeuwssen, DOORNENBURG
374 A.G.G. Bremer, BEMMEL
375 Th.G. Derksen, ANGEREN
376 M. van der Valk, ZEVENAAR
377 LTO Noord Glaskracht, ARNHEM
378 Gemeente Renkum, OOSTERBEEK
379 Rijksdienst voor Archeologie, Cul-
tuurlandschap en Monumenten,
AMERSFOORT

Advies voor richtlijnen voor het milieueffectrapport Wegennetwerk regio Arnhem - Nijmegen (ViA15)

Rijkswaterstaat heeft het voornemen de bereikbaarheid in de regio Arnhem-Nijmegen te verbeteren. Voor de besluitvorming over de aanpassing van het hoofdwegennet wordt de Tracéwet-procedure gevolgd. Deze zal leiden tot de totstandkoming van een tracébesluit, dat genomen wordt door de minister van Verkeer en Waterstaat (V&W) in overeenstemming met de minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM). De uitgebreide procedure van de Tracéwet bepaalt dat er een trajectnota moet worden opgesteld. De milieueffecten van dit project moeten worden onderzocht en in een milieueffectrapport (MER) opgenomen. Dit advies van de Commissie voor de milieueffectrapportage gaat in op de inhoud van het MER.

ISBN: 978-90-421-2488-2